
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

LA PORTA TAPADA

—Què hi farem—ens deia un amic, l'altre dia—si tenim un museu, i la porta és tancada?

—Què hi farem, si tenim guies que assenyalin als turistes les bel·leses a visitar, i aquestes bel·leses resten closes als ulls que volen contemplar-les?

L'excitació de l'amic era fundada i no ens calgué altra cosa sinó dar-li raó i aconsellar-li calma i prudència en les seves manifestacions exaltades, que certes coses que hom voldria no es poden dir, i seria encara més sensible perdre, a més de la llibertat de protesta, el dret de fer-ho arribar al públic.

Però totes les coses tenen un límit raonable i per totes elles hi ha la llei del sentit comú i la balança del criteri.

El nostre amic té raó. No ens resta sinó tractar de complaure'l. Si no ho féssim no estariem tranquils amb nosaltres mateixos i desvirtuariem la nostra missió de periodistes independents i equànims.

Hi ha coses que no poden sedimentar-se; hi ha coses contra les quals un hom s'ha d'aixecar; que no poden deixar-se en silenci quan per elles soles reclamen justícia.

El nostre amic ens recordava temps passats, campanyes infructuoses, sacrificis d'amistat i de pau casolana, quan un sector de l'opinió pública intervingué contra les escales de la murada de la Seu que, vulguis no vulguis, construí un dels Ajuntaments passats.

Recordam que un dels motius en què es fundava la protesta contra les escales construïdes era el de que hi havia un projecte anterior, el de la "Lliga d'Amics de l'Art" més en consonància amb l'estil monumental de l'emplaçament, i que a més reunia la condició d'avalorar la bellesa del portal del Mirador, per desembocar-hi l'escala al seu front, fent possible la seva contemplació des d'un punt de mira adequat.

Recordam també les grans dificultats que fou precis vèncer per obtenir la destrucció de la caseta que hi havia a la murada,—malgrat que el seu valor intrínsec fos irrisori i estés destinada a magatzem—, que tapava a la vista l'obra admirable del portal de la Seu.

Doncs bé, ara ens demanam. ¿De què serviren tants sacrificis i esforços, si la porta del Mirador és tapada?

De resultes d'haver-se començat l'obra desgraciada dels finestrals, s'ha tengut necessitat d'un taller on obrar la pedra, i no s'ha trobat altre lloc escaient, sinó l'atri del portal del Mirador!

I el portal del Mirador,—com deia molt bé el nostre amic—és una de les més belles joies que del gòtic posseïm a Mallorca, i una de les arcades esculpides amb més gust i equilibri arquitectònic que coneixem.

Totes les guies de turisme mundial fan referència, quan tracten de Mallorca, a la bellesa del portal del Mirador. Les Exposicions Internacionals de Barcelona i Sevilla i la comoditat i facilitat que dona el correu diari seran causa que la nostra ciutat tenguí molts de visitants. Aquests visitants, molts d'ells artistes i escriptors, no podran contemplar a plaer la bellesa del portal esmentat. Un envelat de tela de sac, penjat a les barreres de ferro, tapa la porta.

Nosaltres, seguint el desig de l'amic i els dictats de la nostra estètica, protestam que la porta del Mirador sigui tancada, i protestam encara més que hagi estat convertida en taller d'escultor, exposada a qualche desgràcia irreparable.

Demanam, encara, als qui haurien d'ésser els seus naturals defensors, un poc més de respecte amb les nostres joies monumentals i públiques. Deixin-nos contemplar les belleses de la Seu, ara que s'ha trencat l'espill on es mirava, que albiram en un temps no llunyà ple de sutja i de màquines. A vegades no hi ha més remei que cloure els ulls al present i dirigir-los al passat.

LA MEVA ESCOLA

DE J. H. FABRE

HEUS-EM aquí de retorn al vilatge, a la casa paterna. Amb els set anys, és arribada l'hora d'anar a escola. Ja no es podia trobar cosa millor; el mestre és el meu padrí. ¿Quin nom donaré a la sala on jo havia de fer coneixença amb l'alfabet? No es podria trobar el terme just, car la peça servia per tot. Era tot amb u escola, cuina, cambra de dormir, menjador, i per moments galliner i soll. No es pensava gaire, en aquell temps, en palaus escolars; amb un miserable refugi n'hi havia prou.

D'aquesta peça es muntava a la cambra alta per una ampla escala fixa. Sota l'escala hi havia un gran llit dins una alcova de posts. ¿Què hi havia allà dalt? Mai no ho vaig saber bé. Veia que el mestre en davallava tantost un braçat de fenàs destinat a la somera, tantost un paner de patates que la mestressa tirava dins la caldera i les bullia per l'ensegonada dels porcellets. Allò devia ésser un graner, un rebost de provisions per a la gent i per a les bèsties. Aquestes dues peces componien tota l'habitació.

Tornem a la de baix, o sia a l'escala. A migjorn una finestra, la sola de la casa, finestra baixa i estreta, el buit de la qual es toca amb el cap i les dues espatlles a un temps. Aquesta obertura assolellada és l'únic punt alegre de la casa. Domina la major part del vilatge escampat sobre el pendís d'una vall en forma d'embut. Dins el buit d'aquesta finestra hi ha la tauleta del mestre.

A la paret de l'enfront es bada una capelleta on lluu un poal d'aram ple d'aigua que els assedegats van a pouar quan els plau amb una tassa deixada a llur abast. Part d'amunt del poal, sobre uns escudellers, relluu la vaixella d'estany, plats i escudelles davallats només els dies de festa grossa.

Per tot allà on arriba un poc de claror hi ha estampes aferrades a la paret i ornades de grosses taques. Hi ha allà Nostra Dona dels Set Dolors, la divina mare desolada, qui migobrint el seu man-

tell blau mostra el seu cor traspasat de set glavis. Entre el sol i la lluna qui us esguarden amb grossos ulls rodons hi ha el Pare etern, la vesta del qual s'estufa com inflada per la tempesta.

A mà dreta, al brancal mateix de la finestra, heus aquí el Jueu errant. Porta capell tricorni, gran davantal de cuir blanc, sabates ferrades i bastó revengut. "Mai l'hom no ha conegut un home tan barbut" diu la llegenda qui envolta la imatge, i el dibuixant no ha oblidat aquest detall: la barba del vell s'escampa com una allau de neu sobre el mandil i davalla fins als genolls.

A mà esquerra hi ha Genoveva de Brabant acompanyada de la cèrvola. Dins la bardissa es mig amaga el salvatge Golo amb un punyal a la mà. Part d'amunt hi ha la mort de M. Crèdit occit pels mals pagadors al portal de la seva taverna; i la cosa es continua per l'estil amb assumptes variats per tots els punts lliures de les quatre parets.

Jo n'era meravellat de tal museu, passejant l'esguard per les seves grans clapes de vermell, de blau, de groc i de verd. D'altra part, el mestre no havia muntada la col·lecció amb la idea de formar-nos el cor i la intel·ligència. El bon home poc hi pensava. Artista a la seva manera, havia ornada la vivenda seguint els seus gusts, i nosaltres ens aprofitàvem de l'embelliment.

Si el museu a un sou el quadre feia tot l'any les meves delícies, una altra alegria de la sala m'atreia encara més dins l'hivern, en venir els freds i les grosses nevades. Contra la paret del fons hi ha la xemeneia, un veritable monument per les dimensions, com la de la meua àvia. El seu pinte o coronisa ocupa tota l'amplària de la peça, car l'enorme reducte té multiple destinació.

Al mig hi ha el fogar, més a dreta i esquerra a una altària regular s'obren dos nínxols, obra mig de fuster, mig de picapedrer. Cada nínxol és un llit amb el seu matalàs fet del capell del blat un cop batut i passat pel garbell. Dues posts corredisses fan l'ofici de portes i tanquen la llitera si el dormidor vol isolar-se. Aquest dormitori agombolat sota la campana de la xemeneia, ofereix el doble jaç als privilegiats de la casa, els dos pensionistes. Quin bon estar que hi deu fer, allà dedins, les portes closes, quan udola la tramuntana a la boca del negre canal, fent caure trebolins de neu!

La resta és ocupada pel fogar i els seus accessoris: els tres-peus de ferre, la capsa de la sal, penjada a la paret per conservar ben sec el seu contingut, la feixuga pella, que cal manejar amb les dues mans, i el bufador, igual de tot al que em feia inflar les galtes a casa dels meus avis, això és: un tronc ben fort de sapí foradat

de llarg amb un ferre roent. Amb l'ajuda de tal canal el buf de la boca es dirigeix de ple al punt on cal encendre el foc. Sostingut per dues pedres flameja el feixet de ramutxalla subministrat pel mestre i l'estella que cadascun de nosaltres deu aportar el matí, si vol tenir dret al regal del foc.

D'altra part, el foc no s'encenia precisament per nosaltres, sinó, en primer lloc, per fer bullir una renglera de tres calderes on es covia dolçament el menjar dels porcells, mescla de segó i de patates. Aquesta era, malgrat el tribut d'una estella, la veritable destinació del foc.

Els dos pensionistes als primers llocs en llurs escambells, nosaltres asseguts sobre els talons, formàvem semicercle entorn de les grans olles plenes fins a la boca, que llançaven glopades de vapor al compàs del seu *puf, puf, puf*.

Els més atrevits, quan els esguards del mestre eren girats a una altra part, punxaven amb la punta del ganivet una patata cuita i l'ajuntaven a llur cantell de pa: perquè cal dir que si a la meva escola es treballava poc, almenys s'hi menjava molt. L'usatge corrent era de trencar algunes nous i anar-les rosegant tot escrivint la plana o tot aliniant les xifres.

Per nosaltres els petits, a aquesta consolació d'estudiar amb la boca plena se n'ajuntaven dues més qui valien bé la nou trencada. La porta del fons comunicava amb un corral on la lloca, voltada de la seva família de pollets, gratava el munt de fems, on els porcellins en nombre d'una dotzena, grufaven dins llur pica de pedra. Aquesta porta s'obria sovint per les nostres eixides, de les quals abusàvem. S'obria, mes nosaltres ens solíem guardar bé de tancar-la.

Tot seguit acudien els porcellins, en corrua, un darrera l'altre, atrets pel fumet de les patates bullides. El banc dels petits, el meu, adossat a la paret sota el poal d'aram on anàvem a beure quan la nou ens havia fet set, queia precisament dins llur passatge. Arribaven trotinant, grunyint, amb la fina cua enrevoltillada; ens fregaven les cames; amb llur rella, humida i fresca ens furgaven dins la mà per prendre-hi una resta de nou; amb llurs ullons deixondits ens interrogaven per saber si no teníem dins la butxaca, a llur intenció, qualche castanya seca. Acabada la volta, un d'ací, l'altre d'allà, retornaven al corral amicalment arruixats pel mocador del mestre.

Venia llavors la visita de la lloca, qui ens menava els pollets vellutats de plomissó. Cadascun de nosaltres s'apressava a esmicar un poc de pa als gentils visitaires. Un hom rivalitzava depressa per

atraure'ls i amoixar amb el cap del dit el sedós borrisol de llurs esquesnes. No, les distraccions no ens mancaven gaire, que diguem.

¿Què podíem aprendre a semblant escola? Parlam ara dels petits, dels quals jo formava part. Cascun de nosaltres tenia, o més ben dit, havia de tenir a les mans un llibret de dos sous, les beceroles, imprès sobre paper gris. Allò començava, sobre la coberta, amb un colomí o cosa semblant. Venia llavors una creu, seguida de la sèrie de lletres. Girant fulla, es presentava el terrible *ba, be, bi, bo, bu*, escull de la major part de nosaltres. Passada la terrible plana, amb reputació de saber llegir, érem admesos amb els grans.

Mes, per utilitzar el petit llibre calia, al manco, que el mestre s'ocupàs un pòc de nosaltres, i ens mostràs de quina manera calia emprar-lo, però el lleure li mancava, al bon home, massa ocupat amb els grans. Les famoses beceroles de colomí ens eren imposades únicament per donar-nos aspecte d'escolars. Nosaltres les havíem de meditar en el nostre banc, desxifrar-les amb l'ajuda del veí, si per sort algunes lletres li eren conegudes. Les nostres meditacions no conseguíen gaire, destorbades a tothora per la visita a les patates de la caldera, les disputes per una bolla, la invasió grunyenta dels porcellins i l'arribada dels pollets. Aquestes distraccions ajudant, esperàvem amb paciència l'hora de la sortida. Heus aquí el nostre treball més seriós.

Els grans escrivien. Per a ells era la poca llum de la sala, davant l'estreta finestra on el Jueu errant i el salvatge Golo es feien vis-a-vis; per a ells era la gran i única taula voltada de bancs. L'escola no proporcionava res, ni una gota de tinta. Cascun hi devia anar amb l'arsenal complet. El tinter d'aleshores era un llarg estoig de cartró dividit en dos pisos. El compartiment superior rebia les plomes, procedents de l'ala de l'oca o del gall dindi i tallades amb un ganivetó; l'inferior contenia dins una ampolleta, un pòc de tinta obtinguda amb sutja de xemeneia fosa dins vi-nagre.

La gran ocupació del mestre era el trempar les plomes, treball delicat i perillós pels dits inexperts; després, el traçar al començ de la plana en blanc, una tira de barres, de lletres isolades o de mots, segons la força de l'escolar. Fet això, posau esment a l'obra mestra qui va, sobtadament, a embellir el model.

Per algunes flexions onejants del puny, la mà, recolzada sobre el dit petit prepara, combina el seu arranc. Tot amb u aquesta mà parteix, vola, giravolta i heus aquí que sota la línia d'escriptura es desenrotlla una garlanda de rínxols, espirals i tirabuixons enqua-

drant un ocell amb les ales desplegadas. El tot, si us plau, de tinta vermella, la sola digna de semblant ploma. Petits i grans, restàvem embadalits davant aquestes meravelles. El vespre, a les vetlles familiars, l'obra mestra duita de l'escola passava d'en mà en mà. "Quin home,—deia tothom,—quin home, qui d'un tret de ploma vos fa un Esperit Sant!"

¿Què es llegia a la meva escola? Tot el més, alguns fragments, en francès, de la Història Sagrada. El llatí revenia més sovint per ensenyar-nos a cantar vespres així com cal. El més avançats provaven de desxifrar el manuscrit, l'acta de venda, burot d'escrivent públic i coses així.

¿I la història, la geografia? Ningú no hi sentí mai parlar d'això. ¿Què ens importava a nosaltres que la terra fos rodona o cúbica? La dificultat de fer-li produir qualche cosa no deixa d'ésser la mateixa.

¿I la gramàtica? El mestre s'hi encaparrava ben poc, i nosaltres encara manco. Substantiu, indicatiu, subjuntiu i altres termes de l'embolic gramatical ens haurien sorprès per llur novetat i llur aspresa. La correcció del llenguatge escrit o parlat calia aprendre-la per l'usatge. D'altra part, els escrúpols sobre aquest punt no ens molestaven gens ni mica. ¿A què vindria tant de refinament quan, en eixir de l'escola, un hom revindria al seu ramat de xots?

¿I l'aritmètica? Si, se'n feia qualche poc, encara que no sota aquest nom savi. Se l'anomenava el càlcul. Escriure quantitats curtes, adicionar-les, restar-ne unes de les altres, heus aquí el treball corrent. El dissabte de capvespre, per cloure la setmana, hi havia terrabastall de càlcul. El més llest s'aixecava i amb una veu ressonant, recitava la primera dotzena del llibret; i dic dotzena perquè llavors, a causa de les nostres velles mesures duodecimals, era usança l'estendre fins a dotze la taula de multiplicació.

Un cop finida la cantarella, la classe en massa, incloent-hi els petits, la repreníem a cor amb un renou tan eixordador, que polls i porcellins, si per sort es trobaven per allà, fugien esparverats. I allò durava fins a dotze cops dotze, el cap de fila entonat la dotzena següent, i tota la classe repetint-la amb tanta veu com podia traure. De tot quant ens ensenyaven a l'escola, el llibret era allò que més es sabia, tant aquest mètode renovar acabava per ficar-lo dins dels nostres cervells.

Això no vol dir que un hom esdevingués hàbil calculador. Els més llests es perdien de ple dins una multiplicació. Quant a la divisió eren ben clars els qui podien arribar-hi. En suma, per re-

soldre el menor problema, s'havia de recórrer a la combinació mental més que a la intervenció sàvia de les xifres.

Després de tot, el nostre mestre era un home excel·lent al qual per menar bé l'escola no mancava més que una cosa: el temps. Ell ens consagrava la poca lleguda que li deixaven les seves nombroses funcions.

Per de prompte, ell administrava els bens d'un propietari estranger qui no apareixia pel vilatge més que d'en tard en tard. Havia de tenir esment d'un antic castell de quatre torres devingudes colomers; havia de presidir l'entrada del fenàs, la batuda de les nous, la cullida de les pomes, la sega de les civades. En venir l'estiu, nosaltres li donàvem ajuda.

L'escola, tan freqüentada durant l'hivern, era llavors gairebé deserta. Hi restaven només, per no ésser utilitzables, encara, pels treballs del camp, alguns infants entre els quals es comptava el qui un jorn havia de posar per escrit aquestes coses memorables. La classe era llavors més alegre. Sovint es feia sobre el fenàs, sobre la palla. Més sovint encara es passava netejant el colomer o esclafant els cargols qui, en temps plujós, eixien de llurs forteses, les altes bardisses del jardí qui vorejava el castell.

El nostre mestre era barber. Amb aquella mà lleugera qui sabia embellir tan admirablement les nostres planes d'escriptura amb un ocell enrinxolat, afeitava les notabilitats de l'indret, el batlle, el rector, el notari. El nostre mestre era campaner. Un casament, un bateig, suspenien la classe: calia carillonar. Una amenaça de temporal ens donava vacances: calia ventar la campana grossa per espantar els llamps i la pedregada. El nostre mestre era cantor de faristol. Amb la seva veu potent omplia l'església quan cantava, a vespres, el *Magnificat*. El nostre mestre donava corda i arreglava el rellotge del vilatge. Allò era el seu ofici d'honor. Un cop d'ull donat al sol per informar-se, poc çà poc lla, de l'hora, ell se'n pujava al campanar; obria una gran caixa de fusta, i es trobava davant els rodatges d'una vella maquinària, de la qual ell sol coneixia els secrets.

Amb una escola, un mestre, i uns exemples d'aquesta mena, ¿què esdevindrien els meus gusts naixents, a penes indicats? En un ambient així han de sucumbir per força, ofegats per sempre. Doncs no: el germe viu, em treballa les venes, i no en sortirà més. Troba aliment pertot, fins sobre la coberta del meu alfabet de dos sous. Allà hi ha una rústega imatge de colomí que jo estudií, que jo medit, amb força més zel que no l'abecé.

El seu ull rodó, voltat d'una corona de punts sembla somriure'm. La seva ala, de la qual compt les plomes d'en una en una, em parla de la seva volada, amunt, entre els bells celatges; em transporta al bosc, on els faigs dressen llurs soques llises sobre un tapís de molsa, de la qual emergeixen bolets blancs qui semblen ous deixats allà per qualche gallina vagabunda; em condueix a les cimes nevades on l'ocell deixa l'empremta estelada de les seves potes roges. És magnífic el meu bon amic el colomí; ell em consola de les amargors ocultes sota la coberta del llibre. Gràcies a ell jo fas bonda sobre el meu banc; i esper sense gaire impaciència que se'ns fassi sortir.

L'escola a l'aire lliure té altres dolceses. Quan el mestre ens mena a esclafar els cargols de les bordures del jardí, jo no acomplesc sempre escrupulosament el meu ofici d'exterminador. El meu peu vacilla davant la grapada que n'acab d'aplegar. Són tan formosos! Figureu-vos: n'hi ha de grocs i de rosats, de blancs i de bruns, tots amb flocs negres qui giravolten en espiral. Ompl les meves butxaques dels més colorits per fruir d'ells a mon plaer.

El jorn de la sega del fenàs al prat del mestre, entr en relacions amb la Granota qui escorxada i aspidada a una verga em serveix d'esca per fer eixir el cranc dels seus covals a la vora del torrentó. Per aquells indrets atrap l'Hoplia, esplèndida escarabata qui fa esblanqueir l'atzur del cel. Cull el narcís, i aprenc de copsar amb el cap de la llengua la gotineua melosa que cal anar a cercar al fons de la corola xapada. Aprenc també que un malde-cap és la conseqüència d'aquest regal massa repetit. Tal molèstia no minva, però, en res ni per res la meva admiració per la superba flor blanca qui porta un collaret roig a l'entrada del seu embut.

En temps de la cullida de les nous, els herbeis emmusteïts em reserven els Criquets qui despleguen llurs ales, els uns en ventall blau, els altres en ventall vermell. Així la rústega escola, àdhuc al cor de l'hivern, donava aliment abundant a la meva curiositat de les coses. Sense necessitat d'exemple, ni de guia, la passió de la bèstia i de la planta, progressava per ella mateixa.

El qui no progressava era la coneixença de les lletres, ben descuidades pel colomí. I jo restava allà, sempre inexpert a aquell alfabet enrevisclat, quan el meu pare m'aportà de la vila, per una inspiració fortuïta, allò qui m'havia de donar l'impuls dins la via de la lectura. Malgrat el seu paper considerable dins el meu desvetllament intel·lectual, l'adquisició no era que diguem, ruïnosa, oh!

no. Era una grossa estampa de sis doblers colorida i subdividida en compartiments on animals de tota mena ensenyaven la sèrie de les lletres per les inicials de llur nom.

¿On col·locar el preciós cartell? A casa hi havia precisament dins la peça reservada als infants, una petita finestra per l'estil de la de l'escola, oberta com aquella, dins una espècie de nínxol, i com ella donant mirada part d'amunt el vilatge. L'una a la dreta, l'altra a l'esquerra del castell dels colomers, les dues s'esqueien respectivament sobre les dues altures de l'embut de la vall. Jo no podia fruir de la finestra de l'escola més que d'en tard en tard, quan el mestre abandonava la tauleta. En canvi l'altra, la de casa, era sempre a la meua disposició. Hi feia llargues estades, assegut a una posteta encastada vora l'empit.

Hi havia allà una mirada superba. S'hi veien els confins del món; és a dir, els pujols qui tanquen l'horitzó, fora d'un freu vaporós per on entre vernedes i sàlzers corria el torrentó dels crancs. Allà dalt, hissant les crestes i tocant el cel, alguns roures batuts per la tramuntana; més enllà, res; l'inconegut, ple de misteri.

Al fons de la vall, l'església, amb les seves tres campanes i el seu rellotge. Un poc més amunt, la gran plaça on d'una pica a l'altra, sota l'abric d'una ampla volta, remorejava el corrent d'aigua dels rentadors públics. De la meua finestra es sentia el rall de les dones, els cops de batedora, el gisclar de les calderes escurades amb arena i vinagre. Sobre el pendís, casetes escampades, amb jardinets fent marjada, sostinguts per parets vacil·lants, amenaçant esbaldregar-se sota el pes de les terres. Ençà i enllà, carrerons de pendent ràpid, o les escabrositats de la roca formant empedregat natural. El mul, amb tot i anar ben ferrat de potes, no se seria arriscat dins tals coladors amb el seu carregament de branques.

Allà baix, fora del vilatge, a mitjan altura dels pujols, el gran Tell arxisecular. *El Tell*, els flancs del qual excavats per les centúries eren en els nostres jocs l'amagatall preferit. Els jorns de fira, la seva immensa frondositat ombrejava els ramats de bous i de moltons.

Aquest dia solemnial, únic en tot l'any, m'arribaven algunes idees del més enllà. Comprenia que el món no acabava amb la meua conca de pujols. Veia arribar a esquena del mul, i dins odres de pell de boc, el vi dels taverners. Assistia, dins la gran plaça a l'obertura de les gerres plenes de peres cuites, a l'emplaçament dels coves de raïms, fruita a penes coneguda i objecte de cobdícies ardents. Admirava la roda qui, per un dobler, seguint el punt on

s'aturava la seva agulla sobre la renglera circular de claus, feia guanyar tan tost un canet de sucre d'ordi color de rosa, tan tost una ampolleta rodona d'anís ensucrat, tant tost i més sovint, encara, res absolutament.

En terra, sobre una tela grisa, s'exposaven les peces d'indiana amb floretines vermelles, temptació de les noies. Poc més enllà s'alçava el munt d'esclops de fusta de faig, de baldufes i de flautes de boix. Els pastors d'ovelles hi triaven llurs instruments que assajaven allà mateix insuflant algunes notes ingènues. Què de novetats per mi, què de coses a veure, dins el món! Mes aquest temps de meravelles era de curta durada. L'horabaixa, després d'algunes batusses a la taverna, tot era finit. Per un any el vilatge estava dins el silenci.

No ens destorbem amb aquests records de l'alba de la vida. Es tracta de la famosa estampa aportada de la vila. ¿On la posaré per fruir-ne així, com cal?... De primera! L'aferrarem al brancal de la meva finestra. El nínxol, amb el seient de la posteta, esdevindrà cella d'estudi; així podré compartir l'esguard entre el Tell secular i les bestioles del meu alfabet. Així ho vaig fer.

—Ara a nosaltres dos, la meva deliciosa imatge. Allò començava per l'ase, la santa bèstia. El seu nom amb grossa inicial, m'ensenyava la lletra A. El bou, m'ensenyava la B, el *canard* (l'ànec) m'instruïa de la C, el *dindon* (gall dindi) feia sonar la D. I així... Alguns compartiments, és ver, no eren prou clars. Jo restava fred davant l'hipopòtam, el kamixí, el zebú qui pretenien fer-me dir H, K, i Z. Aquests animals estrangers, no donant a l'abstracció de la lletra el sosteniment d'una veritat coneguda, em feren vacillar algun temps sobre llurs recalcitants consonants.

No importa: el meu pare intervenia en els casos difícils, l'avenç fou ràpid, fins el punt que en pocs dies podia ja fullejar el meu llibret del colomí, fins aleshores indesxifrabre. Ja estava iniciat, ja sabia confegir. Els meus pares n'eren meravellats. Tal progrés inesperat, jo el m'explic. La imatge reveladora posant-me en relació amb les bestioles concordava amb els meus instints. Si l'animal no ha aconseguit de mi allò que es prometia, almenys li dec l'haver-me ensenyat de llegir. Per altres vies hi seria arribat, segurament, més no amb tanta rapidesa, ni amb tant de gust. Visca la bèstia!

Per segon pic m'afavoreix la sort. Com a recompensa dels meus avenços hom me dona les faules de La Fontaine, llibre de vint doblers, ben ric d'imatges petites, és ver, molt incorrectes, però

sempre delicioses. Hi ha el corb, la guineu, el llop, la garça, la granota, el conill, l'ase, el ca, el gat, tots personatges de la meva coneixença. Ah! el bell llibre gustosíssim, amb tantes figuretes, on la bèstia obra i parla! Quant a comprendre el que es diu allà dins, ja són figues d'altre paner. Tira per envant, fillet, ves ajuntant síl·labes qui no et diuen res encara; més tard et parlaran i La Fontaine restarà per sempre el teu amic.

Tinc deu anys i som al col·legi de Rodez. El meu ofici d'escolanet dins la capella de l'establiment universitari, me val la gra-tuitat de l'externat. Som quatre nens de sobrepellís blanc, bonet i sotana vermells. El més jove de la corporació, jo, som allà com si diguéssim una figura decorativa. Fas nombre, i això és gairebé tot, no sabent mai amb precisió quan cal sonar la campaneta o girar el missal. Em pren un tremolor quan vinguts dos d'una banda i dos de l'altra, ens ajuntem, amb genuflexió, en mig del cor per entonar al final de l'ofici, el *Domine, salvum fac regem*. Confessem-ho: mut d'empegueïment, deixava fer els altres.

Amb tot, jo era ben vist, car a classe me'n desfeia prou bé del tema i de la versió. En aquest medi llatinitzant i greguejant es feia menció de Procas, rei dels Albans i dels seus fills Numitor i Amulius. Es parlava de Cinegir, l'home de fortes mandíbules qui, perdudes a la batalla ambdues mans, atrapava encara i retenia amb les dents una galera persana. Hom contava del fenici Cadmus qui semblà dents de drac a guisa de faves, i de la sembra en collí un exèrcit de soldats qui es mataven ells amb ells a mesura que anaven eixint de terra. Només en sobrevisqué un a la matança; un soldat més revescós que els altres, fill al paréixer del gros caixal extremer.

Ni si m'haguessin contat coses de la lluna no seria romàs més astorat. Jo me'n rescabalava amb la bèstia, qui era ben lluny d'ésser oblidada en mig d'aquesta fastasmagoria d'herois i semidéus. Amb tot i honorar les gestes de Cadmus i de Cinegir, no solia mancar el diumenge i el dijous d'anar a informar-me si la primavera, o el jove cucut feien la seva aparició dins els prats; si el sebetlí covava a l'ombra dels ginebrons; si la llagosta tombava feixuga dels pollancs sacudits. Així, sempre més viu, s'entretenia el foc sagrat.

D'un graó a l'altre, era arribat a Virgili, tot encisat de Melibeu, Coridó, Menalc, Dametas i els altres. Les picardies dels antics pastors venturosament passaven desapercebudes, car hi havia dins el quadre on es movien els personatges, detalls exquisits sobre l'abella,

la cigala, la tòrtora, la merla, la cabra i la citisa. Eren una veritable delícia, aquelles coses dels camps dites en versos sonors. Així el poeta llatí ha deixada forta impressió en els meus records clàssics.

De sobte, adéu estudis, adéu Títir i Menalc. La malaurança s'abat sobre nosaltres, implacable. El pa cuida mancar dins la nostra casa. I ara, petit, a la gràcia de Déu. Ves rodolant d'ací i d'allà, i guanya, així com puguís, els dos sous de patates fregides. La vida va a esdevenir gehenna abominable. Passem aviat.

Dins aquest lamentable desconcert, l'amor de l'insecte havia de mancabar-se. De cap manera. Hauria persistit sobre la barca de la Medusa. El record em resta encara d'un cert llagost de pinar trobat per primera volta. Els seus plomalls antenaris, la seva pintura elegant de taques blanques sobre fons obscur de castanya, foren un raig de sol dins les negres misèries de la diada.

Abreugem. La bona fortuna qui no abandona mai els valents, m'emmena a l'escola normal primària de Valclusa on trob manteniment assegurat: ciurons i castanyes seques. El director, home de mires generoses, aviat posa confiança amb el nou vingut. Em deixa lliure d'obrar a ma guisa mentre sien satisfets els programes de l'escola, ben modestes aleshores.

Vernissat d'un poc de llatí i ortografia, tinc avenç sobre els meus condeixebles i me n'aprofit per aclarir les meves vagues coneixences de la planta i de la bèstia. Mentre al meu entorn es corregeix un dictat a grans reforços de diccionari, jo examino dins el misteri del meu pupitre el fruit del llorer-rosa, el fibló de la vespa, l'èlitre del grill.

Amb aquest tast de les ciències naturals, espigolat de mica en mica, gairebé d'amagat, vaig eixir de l'escola més apassionat que mai dels insectes i de les flors. I, amb tot, calia renunciar-hi. El guanya-pa de l'avenir, la instrucció per a completar, ho exigien imperiosament. ¿Què havia d'emprendre per elevar-me sobre l'escola primària, qui a penes nodria, aleshores el seu personal? La història natural no podia conduir-me a res. L'ensenyança d'aquella època la menyspreava com indigna d'associar-la al llatí i al grec. Les matemàtiques em restaven: una pissarra, un tros de guix, i alguns llibres, no calien més eines.

Me llencí amb cos i ànima dins les seccions còniques, les diferencials i les integrals. Dura esgrima per cert, sense guia, sense consell, sol, cara a cara, dies i més dies davant l'abstrusa dificultat, que la meva tenaç meditació despullava a la fi de les seves

tenebres. Vingueren després les ciències físiques, estudiades de la mateixa guisa, amb un laboratori impossible, obra de la meva indústria.

Ja es pot pensar el que esdevindria dins aquesta lluita aferissada, la ciència preferida. Jo em contenia a la menor velleïtat d'emancipació, temorec de deixar-me seduir per qualche grama novella, qualche coleòpter inconegut. En feia violència. Els meus llibres d'història natural eren condemnats a l'oblit, relegats al fons d'una maleta.

En una paraula: m'envien a ensenyar física i química al col·legi d'Ajaccio. Aquest pic la temptació és massa forta. La mar plena de meravelles, la platja on les ones deixen tan bell marisc, els bosquets de murtres, mates i arboceres, tot aquest paradís de superba natura lluita amb massa avantatges contra el cossinus. Jo sucumbesc, dividint els meus lleures en dues parts. Una, la més forta, retorna a les matemàtiques, basament del meu avenir universitari, segons els meus projectes; l'altra és esmerçada en herboritzacions, en recerques de coses de la mar. Quin país, quins magnífics estudis per fer, si, no estant obsessionat per la x i per la y pogués donar-me sense reserva a les meves inclinacions!

Mes nosaltres som el bri de palla, joguina dels vents. Creim anar vers un fi, voluntàriament elegit, i el destí ens empeny envers un altre. Les matemàtiques, preocupació excessiva de la meva juvenesa a penes m'han servit, i la bestiola, de la qual em privava tant com m'era possible, consola les meves velleses. No és que guardi rancúnia al cossinus, que tinc sempre en alta estima. Si m'ha turmentat altre temps, m'ha donat sempre i em dona encara algunes bones distraccions sobre el coixí, de nit, quan la són tarda a baixar a les meves parpelles.

Amb aquestes circumstàncies vingué a Ajaccio un botanista avinyonès de gran reputació, Requieu, el qual, amb una carpeta farcida de paper gris sota el braç herboritzava a través la Còrsega, aplanant, dessecant, i distribuint als seus amics. Ben aviat haguérem fet coneixença. En les meves hores de llibertat l'acompanyava en les seves excursions botàniques, i el mestre no tingué mai un deixeble més atent.

A dir ver, Requieu no era un savi, sinó un colleccionador apassionat. Si calia dir el nom i la distribució geogràfica d'una planta, ben pocs es serien sentits capaços de rivalitzar amb ell. Bri d'herba, coixinet de molsa, crosta de líquen, filament d'alga, tot li era conegut. A l'instant venia la denominació científica. Quina se-

guretat de memòria, quin ordre de classificació dins el conjunt enorme de coses vistes! Jo restava embadalit. En Botànica, tinc molt d'agrair a Requieru. Si la mort li hagués deixat temps, li deuria molt més, sense dubte, car era ell un cor generós, obert de bat a bat a les tribulacions dels novicis.

L'any següent, vaig conèixer Moquin-Tandon, amb el qual, gràcies a Requieru, havia ja canviat algunes lletres botàniques. L'illustre professor de Tolosa venia a estudiar als llocs mateixos la flora que es proposava descriure segons els herbaris. A la seva arribada, estant compromeses totes les cambres de l'*hotel* pels membres del consell general convocat, li vaig oferir hostatge: llit improvisat dins una peça qui donava a la mar, servei de morena, escat i eriçons de mar, menú vulgar en aquest país, mes de gran interès pel naturalista a causa de la seva novetat. El meu oferiment cordial el temptà, es deixà prendre, i heu-nos allà per una quinzena de dies, termenada l'excursió botànica per aquells entorns, conversant a taula de *omni re scibili*.

Amb Moquin-Tandon s'illuminaven per mi noves perspectives. No era allò el nomenclàtor de memòria infallible, sinó el naturalista d'amples idees; el filòsof, qui puja dels petits detalls als grans càlculs; el literat, el poeta qui sap llançar sobre la veritat nua, el màgic mantell de la paraula ornada. No assitiré mai més a una semblant festa intel·lectual. "Deixeu anar les vostres matemàtiques, —em deia—; ningú no prendrà interès amb les vostres fórmules. Aneu a la bèstia, a la planta; i si teniu, com jo crec, algun ardor dins les venes, ja trobareu qui us escoltarà."

Una expedició fou feta al centre de la illa al *monte Renoso* qui m'era ja familiar. Jo fiu collir al sabi la Immortal de les gebres (*Helichrysum frigidum*) admirable tovalla d'argent. L'*Erba muvrone* com diuen a Còrsega (*Armeria multiceps*); la Reina Margarida coto-nosa (*Leucanthemum tormentosum*), qui, vestida de cotó cardat tremola al costat de les neus; i tantes altres curiositats, delícia del botanista. Moquin-Tandon exultava. Quant a mi, la seva paraula, la seva conversa, m'atreien, m'encisaven encara més que la Immortal de les gebres, i, en devallar de la freda cima, la meva resolució estava presa: les matemàtiques serien abandonades.

El dia abans d'ell partir: "Us ocùpeu massa de petxines i de closques, —em digué;—ja és qualque cosa, això, mes no n'hi ha prou. Cal, sobretot, informar-se de la bèstia. Ara us mostraré com això es practica." I armat d'unes tisores fines manllevades al co-venet de costura de la casa, provist de dues agulles ficades depressa

a un mànec de sarment, em mostrà dins l'aigua d'un plat fondo l'anatomia d'un cargol. Per ordre venia l'explicació i el croquis dels òrgans exposats. Aquesta és la sola i memorable lliçó d'història natural que he rebuda en tota la meua vida.

És hora d'acabar. Jo m'interrogava sobre l'instint no podent interrogar l'Escarabat taciturn. Tant com m'és possible el llegir en mi mateix, responc: De la infantesa ençà, des del primer desvetllament intel·lectual tinc la propensió a les coses de la naturalesa; per usar del terme tòpic, tinc *el gep* de l'observació.

Després dels detalls donats sobre els meus ascendents, seria irrisori d'invocar aquí l'atavisme com explicació del fet. Ningú no s'arriscaria tampoc a fer intervenir la paraula i l'exemple dels mestres. D'educació científica recollida per mi a les escoles, no n'hi ha absolutament gens. No som entrat mai dins una sala de facultat, mes que per sofrir-hi la prova dels exàmens. Sense llibres, a despit de la misèria, el terrible apagador, vaig envant, persistesc, fas cara a les proves tan bé, que l'indomable gep acabà per vessar el seu magre contingut. Oh! si; ben magre, mes potser de qualche valor si les circumstàncies li haguessin aidat.

Nosaltres tenim així, els uns i els altres, en direccions diverses i en graus més o menys elevats, característiques qui ens marquen d'un segell especial. Aquest do no es tramet: l'home de talent té per fill un imbècil. No s'adquireix tampoc, però es perfecciona per l'exercici. Qui no el té en germe no el posseirà mai, malgrat tots els requisits d'una educació esmeradíssima.

La cosa qui pren el nom d'instint quan es tracta de l'animal, és l'anàleg del geni. Això és, d'una part i d'altra, una cima sobre les vulgars planures. El primer, immudable i d'igual mesura per tota la sèrie d'una espècie, és permanent, general,—en això ben diferent del geni—, no transmissible i canviant de l'un a l'altre. Heretatge inviolable de la família, l'instint toca tots sense distinció. Allà cessa la diferència. Independent de les estructures similars, esclata com el geni aquí o a una altra banda. Res no hi ha qui el pugui fer preveure, res dins l'organització qui l'expliqui. Interrogats sobre aquest punt, els Escarabats i els altres, cadun en el seu gènere de talent, ens respondrien si poguéssim comprendre'ls: «L'instint és el geni de la bèstia.»

IMPRESSIÓ DE BRUGES

DEVORA el llac de l'Amor,
qui té un fascinant misteri,
hi ha el místic beateri,
recer de pau i candor.

Per quin recòndit atzar
s'ajunta el sant beguinatge
amb el romàntic paratge
qui té el dó de fè estimar?

Vet-aquí els dos camins:
amiga, on t'encamines?
Allà el clos de les beguines,
el llac ombriu més endins.

Plàcid refugi, el portal
del vell conventí s'obria
vora el pont qui es reflectia
dins les aigües del canal.

Ai, si hi passares de llis
i, sense girar-te enrera,
seguires l'altra sendera,
bell camí llenegadís!

Oh, donzella qui s'asseu
a la riba maragdina,
entelada de boirina,
del llac verd qui tant atreu!

Diu que d'una vaga amor
pressent aquí l'escomesa,
a l'inefable dolcesa
del dringar del carilló.

JOAN RAMIS D'AYREFLOR

Mallorca envaïda per una mala herba

A les moltes invasions de tota mena que ha sofert, sofreix i sofrirà Mallorca, n'hem de consignar una de grossa importància. No és ideològica, lingüística, ni etnogràfica. Es tracta senzillament d'una herbeta capaç de donar molts disgustos als agricultors mallorquins. Aquesta herba—mala herba—és la que botànicament coneixem amb el nom d'*Oxalis cernua*, de la família de les Oxalidàcees.

Fa uns quaranta anys que era desconeguda a Mallorca i un dia se temeren els pagesos observadors de la seva presència prop de Cala Major, devés on és ara Marivent.

En els mesos de desembre, gener i febrer, les seves fulles, caudals, llargament peciolades i semblants a les de trèvol, formen damunt el terreny que ocupa una tupida catifa que no deixa veure la terra, ni permet que hi vegeti altra mena d'herba. Aviat desenrotlla una tija llarga, llisa i dreta que porta al cap d'amunt unes floretes grogues, en umbella, que una vegada florides (febrer) donen al camp envaït un aspecte característic. Això obsevaren els pagesos, però ben prest, notaren també la seva nocivitat sobre el bestiar que la menjava. El bestiar coneix i rebutja, les velles plantes nocives, però una planta nova que no coneixen fàcilment els enganya, i els produeix intoxicacions mortals. Cabres, ovelles i vaques, han estades i són encara, víctimes d'aquesta mala herba novella. Té un gust avinagrat que agrada al bestiar i fa que se l'anomeni *vinagrella*.

Com gairebé totes les males herbes, té una vitalitat enorme i un gran poder de reproducció i difusió. El seu rizoma bulbós i carnós resisteix les més grosses secades i sovellades. La seva llavor és de gran resistència i poder difusiu. Una petita cabeceta d'escames coriàcees, aguanta anys i anys fins que troba circumstàncies favorables per desenrotllar-se. Posseeix totes les condicions que la Naturalesa és capaç de dotar a una mala herba per marejar el conrador.

Com hem dit abans, notaren per primera vegada la seva presència a Cala Major. Li va costar pena sortir d'allà i afavorí la

seva escampada el costum d'arreplegar terra de cuneta per portar-la als femers. Amb aquesta terra, que de les cunetes de la carretera d'Andraitx anà a parar a diversos femers, començà la seva difusió. Rara és la finca del terme de Palma que no n'estiga envaïda i ara, el costum de tragar fems als pobles des de la capital, contribueix a la seva extensa difusió. Pocs són el pobles que ja no sofresquen els seus estralls.

En les finques mal conrades, naturalment, hi viu millor que en les ben conrades, però de totes maneres, amb bon conreu o sense, ella prospera, tant és així que no té res d'estrany veure qualche favar sembrat amb una bona arada amb rodes, encatifat per les fulles de l'oxalis que impedeix el seu desenrotllament.

Difícilment trobarem la manera de combatre aquesta mala herba, ni tant sols d'impedir la seva difusió. Els pastors cuiden que el bestiar no en mengi i en tot cas que la mengi companejada amb altres pastures. És molt possible que fent-ho així els nostres animals s'avesin paulatinament a pair-la sense perill i tal volta en aclimatar-se perdrà virulència. Hi ha una circumstància que fa minorar els seus grans defectes; mor en el mes d'abril i dona lloc encara a que puguin desenrotllar-se les plantes d'hivern, els conreus de les quals envaeix.

La virulència d'aquesta mala herba és deguda segurament a que conté àcid oxàlic, com gairebé totes les de la seva família.

¿Com i d'on vengué aquí? És una enigma que segurament serà mal de desxifrar. A la Península ibèrica es troba a Andalusia, Múrcia i València. Rescents estudis de la flora Nordafricana l'acusen a certs indrets d'aquell litoral. No tendria res d'estrany que amb qualche expedició de bestiar de llana, de les que són freqüents des d'Algèria i des de la Península ibèrica, per aprofitar aquí les fulles d'ametller, hagués estat traginada enganxada a la llana de les ovelles, que tant se presta a aquesta mena de difusions. Qui sap si ha vingut com a planta de jardí—algunes altres espècies d'oxalis hi veim cultivades—ha saltat les seves parets i s'ha fet subespontània!

Siga com siga, la tenim a casa i és un hoste que, com molts d'altres, més convindria que no hagués vingut mai.

JOAN SALOM

MATEU OBRADOR BENNÀSSER

(ESBÓS BIOGRÀFIC)

(Continuació)

DES de la darrera lletra en què prometia N'Obrador al mestre la pròxima remesa de material recollit ha passat l'estiu, també és vengut l'octubre i encara, trobant-se al descobert, no té més remei "que comanar a un amic que s'afanyi a excusar-lo davant En Milà per la falta de puntualitat que ha comesa en enviar-li lo que li va prometre" amb noves esperances, que no fan més que allargar la dada, indefinidament, en què l'encàrrec deu complir-se. I per aquest camí, darrera el mes d'octubre veu venir el novembre i la carta excusatòria. La d'ara és d'haver trobat dos manuscrits d'un centenar de planes cada un i de lletra molt espessa i menuda que es titulen: un, "Comedia del invicto martir de Cristo el Cananeo Sant Cristofol"; i l'altre, "Comedia de la Conquista de Mallorca". Així és que afegia, entre compungit i resignat: "en vista d'això he cregut convenient modificar i amplificar el pla de dit treball, el qual pens distribuir en tretze capítols, els títols dels quals són aquests:

I. Cançons. Gloses. II. Cançons amoroses. III. Cançons satíriques i festives. IV. Cançons sagrades. V. Cançons d'assumpte indeterminat. VI. Codolades. VII. Poesies diverses. VIII. Pastorelles. IX. Poesia dramàtica popular. 1, Drama religiós, de Sants. 2, Drama històric. 3, Entremesos. X. Tradicions. Rondalles. XI. Música popular. XII. Adagis. Dits populars (modismes). XIII. Costums populars. Conclusió.

Com pot suposar hauré mester algun temps més per tenir-ho a la llesta; però senyal per enviar-le-hi definitivament (i aquesta vegada no va de berbes) la fi del present mes de novembre i no més envant. Per enguany no fas comptes de venir a Barcelona, però l'any qui ve crec que sí. Però lo que diuen els pagesos de sa meua vila: Antes d'aixó ja haurem dormit dues i més vegades...

Ara estic molt farcit de feines, arreglant una vella biblioteca que estava tota perduda i abandonada, pertanyent a l'antiga casa de Cavallé, que ocupava ara el col·legi on visc. Si fas cap descobriment que valga la pena, ja m'afanyaré a dar-n'hi compte. S'altre dia vaig trobar un manuscrit on van continuats, any per any, tots los jurats de la ciutat i regne de Mallorques." Però se n'adonà un arqueòleg més velli la hi manlevà, verb que entre els aficionats a l'estudi equival a no tornar. N'Obrador no deixava de les mans l'honrosa comanda, malgrat anàs perllongant el compliment definitiu. Potser afavoriria no poc la pruija de portar-la a terme d'una manera perfecta, completa. A la primeria de gener de 1872 posava punt final al sospirat treball de 123 planes intitulat "Apunts sobre Poesia popular de Mallorca. Palma de Mallorca" manuscrit autògraf, conservat avui entre els papers d'En Milà, (l·ligall II plec I), a la Biblioteca Menéndez Pelayo. El Mestre romangué content de l'escarada del deixeble i encara n'hi donà gràcies a balquena. N'Obrador amb tal motiu degué sentir al cor una forta punyida de satisfacció en veure's lloat per qui gaudia d'un fort prestigi en el món de la ciència, i el seu orgull, certament ben legítim, aniria creixent a mida que considerava com era d'útil l'obra seva al monument que aixecava En Milà a la nostra història literària. Les lloances, però, li pareixerien tan desiguals i, sobretot, immerescudes que l'estudiant felanitxer, temorec, no pogué menys de pendre la ploma i manifestar, dins una lletra del 6 de febrer els sentiments de la més fonda confusió: "Mon estimat mestre (diu-li): Vaig rebre la seva carta a son degut temps; i après de llegida, sembla'm que vostè m'alaba un poc massa lo poc que amb molt bona gana he treballat per vostè, perquè estic ben cert de que lo fet és ben poc per lo que vostè mereix. Voldria que poc o molt servís per l'objecte a què ve destinat, que amb això i una miqueta de benevolença de part seva ja em daria per ben satisfet." Però els elogis de l'adust Milà reprenen i els qualificatius laudatoris sovintegen, anomenant-lo *valent donzell* (1). N'Obrador es sent fonament ferit per la gentilesa del Mestre. Des de llavors la correspondència pren un caient de lluita amorosida. "*Valent donzell*, me deis—replacava "el jove aprenent de poeta" el 27 de febrer,—en vostra lletra darrera mon aimat mestre; lletra que jo he llegida més de dues vegades perquè goig i quasi orgull me dóna el veure que un home

(1) Milà i Fontanals en el pròleg del «Romancerillo Catalán. Canciones Tradicionales. Segunda edición, Barcelona, 1882" ja esmentat.

savi com vós tinga tan bon afecte a un xicot com jo, i que li don dret de titular-lo son amic. Això és per mi una prova més de que la verdadera saviesa no s'allunya mai de la modèstia i de la senzillesa de cor, i que al costat seu no arrenen mai la presumpció, ni la vanitat inflada, qualitats que sols tenen els pedants i savis de bambolla. Siga com vulla, vós m'haveu tret un nom, *valent donzell*; jo, en canvi, vos n'he tret un altre que no sé si us plaurà; mes lo cert és que sempre que de vós parl he dat en la mania de dir-vos el *pros Milà*. Si us desagrada, digau-m'ho i no vos ho tornaré dir més".

N'Obrador, en la lletra del 27, més amunt interrompuda, contava al seu entranyable amic, el professor de Literatura de la Universitat de Barcelona, amb aquell to infantívol que mai no perd aquesta collecció de cartes seves, venturosament exhumades ara, la reunió de literats haguda el 25 del prop passat desembre a cal senyor Pons i Gallarza. "En casa del mateix hi hagué diumenge vespre una reunió literària en obsequi a la fa poc casada Na Manuela de los Herreros, on assistiren bona part dels poetes i poetesses palmesans. Allà llegiren algunes poesies, se cantaren cançonetes referents a l'objecte, se tocà el piano, i entre altres persones notables, passà la vetlada amb noltros En Lluís Salvador, arxiduc d'Austria, al qual coneixereu per lo que d'ell hem dit en lo nombre 2 de la *Revista*. Na Manuela s'és casada amb N'Enric Bonet. Fins aquí la carta. Amb motiu d'aquestes noces d'una gran poetessa mallorquina En Pere d'A. Penya componia una cançó, a la que hi posava música En Bartomeu Torres; En Gabriel Maura llegia "Lo brot de llor" En Lleó Carnicer una *Charada* i en semblant manera En Pons i Gallarza i altres literats.

ANTONI PONS

(Continuarà)

EFEMÈRIDES MALLORQUINES

MAIG DE 1.231

AL cap d'un cert temps d'haver fet la conquesta de Mallorca, trobant-se a Barcelona el Conqueridor, va rebre noves que el rei de Tunis es disposava a recuperar la illa per als sarraïns i que hi anava a passar amb un estol. Jaume I volgué socórrer el nou regne i, desseguida, començà els preparatius del segon embarc.

Els barons i prohoms de Barcelona li aconsellaren d'esperar notícies més segures, "que de llonga terra moltes novelles en comptava hom que no eren veres". Un missatger de Mallorca li digué: "Senyor, creem que ja hi sia lo rei de Tunis" i llavors, Jaume plangué el consell que els prohoms de Barcelona li havien donat: "No ens sembla que bon consell sia aquest per a nós ni per a la terra—digué,—car la mellor cosa que feu hom cent anys ha, volc Nostre Senyor que nos la faessem quan presem Mallorques; e pus Déu la'ns ha donada, no la perdrem per peresa ne per covardia, car nós hi volem ésser a l'acórrer". (1)

Pel mes de gener de l'any 1.231 el rei era a Tarragona on preparava la nova empresa, armant naus i tarides. Quan foren abastament aparellades per trescents cavallers i abans que es fes la travessia, s'hi presentà l'arquebisbe de Tarragona que era del llinatge de la Barca i parent seu, i En G. de Cervera, el seu confessor de Poblet, i li pregaren per Déu que no arriscàs la seva persona i que els cavallers aplegats se n'anassen a Mallorca comandats per Don Nuno, però, el rei no atengué raons, per més fortes que foren, i altra vegada demostrà el seu geni i l'amor que sentia a la illa, esquivant els que no compartien amb ell l'intent, i anant-se'n a Salou.

"I vers la mitja nit, quan nós fèiem llevar l'àncora a la galera i als altres vaixells per tal de passar a la damunt dita terra, vingué

(1) Jaume I—Crònica".

Don Nuno a la riba de la mar, i cridaren en veu alta:—Oh! de la galera!—I respongueren—Què?—I digueren:—Don Nuno us diu i us prega que l'espereu un poc, que aquí hi ha l'infant de Portugal que vol parlar amb vós.—I nós volíem salpar; i després fórem del parer que, puix era aquí, el veiéssim, que per ell no deixariem pas de salpar. I el vàrem veure, i vingueren en una barca, ell i Don Nuno; i pujà a la galera, i li preguntàrem què volia. I digué l'infant, que havia vingut allà per passar a Mallorca.—¿I quants cavallers hi ha amb vós, aquí?—I digué:—Bé n'hi ha quatre o cinc, i els altres vénen.—I li diguérem:—Si Déu m'ajut, no veniu pas ben aparellat per passar. En canvi, heu-vos ací les nostres naus i les tarides que salpen aquest matí; i si us voleu embarcar, entreu en bona hora, que nós ens en anirem, que, de totes maneres, el rei de Tunis i la seva host són a Mallorca.—I ell digué que romandria en la galera amb un cavaller i amb un escuder, i que Don Nuno manés als altres que passessin. I fàcilment els podien passar, que fora d'aquells quatre cavallers que venien amb ell, no n'hi havia més ni en venien més. I Don Nuno eixí de la galera i ell romangué amb nós" (1). Jaume I tenia raó de retreure a Don Pere de Portugal la seva poca diligència i el seu poc interès en la defensa de Mallorca, i semblà, per això que transcrivim de la Crònica, que hauria preferit que l'infant no s'hagués presentat, per fer-ho, com ho féu, d'una manera tan poc escaient a les obligacions que sobre ell pesaven per tenir llavors la senyoria de la illa. Jaume I, es veu ben clar, volgué que la posteritat sabés l'actitud errònia de l'infant en aquest afer, ja que al mateix capítol de la Crònica ho diu d'aquesta manera: "I havíem bescanviat la terra de Mallorca amb l'infant Don Pedro de Portugal, i li havíem enviat a dir, una vegada o dues, que cuités a socórrer la illa de Mallorca. I ell ens donava bona resposta, però mai no va posar res en obra." (2)

"I férem llevar l'àncora, i hom posà mà als remes, i eixírem fora, al pèlag. I anant tan aviat amb vela com amb remes, fórem, al segon dia, a hora de migdia a Sóller; i hi trobàrem una nau petita de genovesos, i quan ens veieren entrar tingueren gran por, fora mida; i després, quan veieren la nostra senyera, compregueren que la galera era nostra, i, alliberats de pena, es deixaren caure en la barca. I tot seguit vingueren a la nostra presència, i els preguntàrem:—Barons, ¿quines noves porteu de Mallorca?—I ells digue-

(1) Jaume I.—"Crònica".

(2) Vegi's el nostre capítol "Març de 1230", sobre el barat del senyoriu vitalici de Mallorca amb el domini perpetu del comtat d'Urgell.

ren:—Bones.—I els preguntàrem si hi havia arribat l'estol del rei de Tunis, i digueren que no hi havia cap sarraí foraster, a la illa. I nós estiguérem molt content de les bones noves que ens havien contat. I ens dugueren gallines. I enviàrem dos homes de la nau a Mallorca (Ciutat), per fer-los saber que nós érem a Sóller. I ens varen eixir a rebre amb gran alegria, i ens portaren ben bé cinquanta bèsties ensellades perquè entréssim a la vila de Mallorca". (1)

Un dia i mig emprà la nau de Jaume I per fer la travessia de Salou a Sóller; aquesta vegada, a diferència de la primera, el bon temps l'havia afavorit. El rei pogué contemplar a plaer les majestàtiques costes mallorquines com es miren dins l'espill blau de la mar; pogué fruir en la contemplació d'aquell regne, "el pus bell de la terra". I al punt de migdia entrà la galera reial al port de Sóller, i trobà el joiell de la vall tot florit i ubriac de sentors penetrants, com un paner de flors primaveraenques.

El rei entrà a la ciutat per terra, amb aquelles "cinquanta bèsties ensellades" que li havien enviat. Partí de Sóller i travessà la vall a l'ombra dels tarongers florits; pujà pel camí de ferradura del pujol d'En Banya, sota el dosser d'argent dels olivars, i del Coll estant estengué la vista sobre el pla i eixamplà el cor en destriar la seva Medina Maiurka, calitjosa i distant. A la ciutat el reberen amb gran alegria i amb plor dels ulls, "de tant com els plaïa la nostra vinguada", i al tercer dia entraren les naus i les tarides amb els cavallers, "que arribaren bé i tranquil·lament, i sense cap mal".

"I prenguérem el nostre acord de com ho havíem de fer si els sarraïns venien; i decidírem que establíssim les nostres talaies, que abans que ells arribessin ho sabéssim nós de la vila estant". "I ben bé per l'espai de quinze dies tinguérem talaies per tota la illa, que fessin senyals amb llums si l'estol del rei de Tunis vingués". "I al cap de quinze dies vàrem saber que ni el rei de Tunis ni aquell estol no vindrien contra la terra de Mallorca. I aleshores emprenguérem la conquesta de les muntanyes i dels castells que ells tenien, anomenats Oloró (Alaró), Pollença i Santueri (Felanitx). I els sarraïns podien ésser ben bé tres mil homes d'armes, i dels altres n'hi havia ben bé quinze mil, entre dones i infants. I aquell que havien fet cap i senyor, que es deia Xuaip i havia estat de Xíver, ens féu parlar tractes respecte a tots els sarraïns de les muntanyes i dels castells, que si nós li teníem mercè i li fèiem bé, ell ens rendiria els castells i les muntanyes, de tal manera que ell pogués viure honorablement.

(1) Jaume I—"Crònica".

I car aquest tracte era profitós per a nós i per a tots els cristians que hi habitaven i hi haurien d'habitar, i car la illa no podia estar segura mentre hi hagués una guerra tan gran, el parer dels nobles que eren allà amb nós, dels cavallers i dels altres, fou que acceptéssim aquells tractes. I fou decidit d'aquesta manera: que nós heretéssim a ell i a altres quatre que eren del seu llinatge, i que els donéssim cavalls i armes, i a cadascú rocí, o mul o mula, que fos bo i adient; i que els sarraïns poblessin la terra, els que volguessin viure amb nosaltres, i que d'aquells que no volien obeir-lo ni volguessin ésser en els seus tractes, que en féssim ço que volguéssim. I això fou confirmat amb cartes, i fou acomplert tal com fou decidit. I romangueren ben bé dos mil sarraïns en les muntanyes que no es volgueren rendir a la nostra mercè". (1)

Hem vist,—per la part transcrita de la "Crònica"—com el rei obtengué d'En Xuaip la rendició dels castells d'Alaró, Pollença i Santueri, a canvi de tenir-li mercè i fer-li bé a ell i als seus familiars, i de conservar lliures els sarraïns que volguessin poblar la terra. En Binimelis (2), descriu el fet de la mateixa manera, però, contràriament, En Bover (3) sofreix un error, per quant vol suposar que Jaume I cobrà per ell mateix els castells i que la rendició de Xuaip fou posterior. El cert és que el rei, en aquest viatge, deixà quasi del tot dominat i pacificat el regne de Mallorca; dominació i pacificació que hauria estat completa si no haguessen quedat a la muntanya de ponent uns dos mil moros que no es volgueren entregar.

Després d'això el rei se'n tornà a Barcelona, i deixà a Mallorca En Berenguer de Santa Eugènia i Don Pere Maça, que era senyor de Sant Gairèn i de la seva mainada, i de dotze a quinze companyies de cavallers i escuders que volgueren romandre amb Don Pere Maça.

Ara bé, hi ha certs dubtes, que nosaltres compartim en part, quant a l'exactitud de la "Crònica" en descriure aquest segon viatge del rei a Mallorca.

Coneixem el que Miret i Sans indica (4), referent a que la submissió de Menorca, en opinió seva, degué tenir lloc durant la segona estada del rei a Mallorca, i no durant la tercera com diu la "Crònica", i coneixem també el documentadíssim estudi de Ferran Soldevila (5), pel que es vol demostrar, amb una gran profusió de

(1) Jaume I "Crònica".

(2) Joan Binimelis, Pvre.—"Nueva Historia de Mallorca y otras Islas a ella adyacentes"—Volum II.

(3) Joaquín María Bover.—"Historia General del Reino de Mallorca"—Volum I.

(4) Miret i Sans.—"Itinerari de Jaume I el Conqueridor".

(5) Ferran Soldevila.—"La segona i la tercera estades de Jaume I a Mallorca".—Revista de Catalunya.—N.º 27.

dades i raonaments encertats, que molts fets relacionats amb la segona estada són atribuïts per la "Crònica" o "Llibre dels Feyts" a la tercera i viceversa. Però nosaltres no pretenim amb aquests treballs,—que no són d'investigació històrica, sinó simplement d'exposició,—més que intentar que sigui un poc més llegida del que és la nostra història, i per això és que en ells hem seguit, fil per randa, la "Crònica" i el procés de la tradició.

RAMON DE MALLORCA

E L S L L I B R E S

F. MASPONS I ANGLASELL.—*Tornant de Ginebra*.—Biblioteca d'Estudis Econòmics, Socials i Polítics.—Vol. III.—Llibreria Catalònia.—Barcelona.—208 pp.

Heus aquí una obra de caràcter jurídic internacional que avui cobra un caire d'actualitat vivísim, amb motiu de la imminent reunió del Consell de la S. de N. a Madrid.

Tot aquell que segueixca, amb una mica d'atenció, la marxa de les relacions internacionals s'haurà fet càrrec que tres qüestions preocupen els homes de bona voluntat que des de l'organisme ideat per Wilson intenten una nova estructuració de la humanitat: les reparacions, el desarmament i les minories.

El més gran dels tres problemes és el darrer perquè afecta a pobles sencers que pateixen en el seu esperit que no es pot manifestar tal com és perquè està subjecte a la pressió coactiva d'un Estat que no té en compte les circumstàncies que caracteritzen les minories; tal és el cas de Croàcia, de l'Alta Silèsia, de Montenegro, d'Alsàcia i altres.

Francesc Maspons i Anglaseu, que fou President de l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona, i que fa uns anys va ésser a Mallorca on va parlar, amb entusiasme cordial i coneixement de causa de la qüestió del dret foral, després d'una estada a Ginebra ha publicat dins la Biblioteca d'Estudis Econòmics, Socials i Polítics un llibre en el qual resumeix les seves impressions sobre l'activitat de la S. de N. i d'una manera especial sobre el problema de les minories.

En un pròleg substancios i que assenyalava els fets principals ocorreguts a Europa darrerament tant en pro com en contra de la manera com hauria d'ésser resolta la qüestió de les minories, ens dóna una idea ben clara de com ha enfocat la qüestió.

Ningú no pot dubtar—diu—que estem de ple dins aquell període de transició que segueix les grans convulsions de la humanitat i afegeix: una evolució de la transcendència de la que s'està operant, no es pot establitzar en tant poc temps:

Els dies presents—conclou—“són el preludi d'un demà tan idefectible i tan pròxim com el que assenyalen les llusssors d'una albarda”.

El llibre és un tractat de gran valor en el que són estudiades totes les derivacions respecte a les minories nacionals, amb concordància amb la S. de N., estudi fet des d'un pla superior, és a dir, des d'un punt de vista merament d'especulació filosòfica.

Els coneixements jurídics d'En Maspons traspuen sempre en la seva prosa, rica i fluïda, que fa que el llibre es llegeixi amb interès continuat i sempre viu.

Completen l'obra la reproducció d'una sèrie de tractats i documents ben interessants sobre aquesta qüestió.

L'edició, a càrrec de la Llibreria Catalònia, té el to digne i seriós que escau a la Biblioteca citada i al prestigi guanyat per l'editorial d'En López Llausàs.

VÍCTOR HUGO.—*Nostra Dona de París*.—Traducció de R. Folch i Capdevila.—Edició "Les Obres Mestres de la Novella".—Llibreria Catalònia.—Barcelona.—Dos toms de 256 i 224 pp.

L'aparició de "*Nostra Dona de París*", que aviat complirà els seus cent anys de vida (va publicar-se en 1831) fou saludada tal com la posteritat l'ha consagrada: com un aconeteixement literari.

Sense defugir la tònica general de les obres anteriors de Víctor Hugo aquesta els és superior per l'ambient, la intensitat de les escenes i el to de l'època.

Els seus personatges Claudi Frollo, Quasimodo, Esmeralda, han quedat incorporats a la literatura mundial i ens sonen sempre a gent coneguda.

Va desvetllar Hugo l'amor a la novella arqueològica, tan cultivada després a França; i a la vegada que "*Nostra Dona de París*" va servir-li per ratificar la consagració del seu nom, iniciada amb "*Han d'Islàndia*", fou també la que va marcar la seva trajectòria heterodoxa, essent incluída a l'"Index".

Menéndez i Pelayo deia que la part arqueològica de "*Nostra Dona de París*" no és en l'obra un episodi o una digressió, sinó la pròpia ànima i el propi esperit de la novella, que sense l'aspecte arqueològic perdria molt de la seva grandesa.

Ara R. Folch i Capdevila ha traduït aquesta famosa obra de Víctor Hugo i amb ella ha iniciat una nova Biblioteca dita "*Les Obres Mestres de la Novella*" que té per finalitat facilitar al lector de la nostra llengua el coneixement de les millors obres de la literatura mundial, en condicions econòmiques fàcils (el tom 3'50 pts.).

Són uns toms de lletra clara i atapeïda, editats sense luxe, però el contingut i la quantitat de lectura dels quals compensa la forma i presentació popular de l'edició.

PRÔSPER MÉRIMÉE.—*Carmen*.—Traducció de Melcior Font i Rosend Llates.—Biblioteca Literària.—Llibreria Catalònia.—Barcelona.—168 pp.

Dos anys després del seu ingrés a l'Acadèmia Francesa publica Prôspér Mérimée, en 1846, la seva obra "*Carmen*" considerada com una de les novelles més espanyolistes, prenent el mot en el sentit de la part pintoresca que a Espanya cerquen els estrangers.

És una narració plena d'energia de tragèdia i del qual fora injust dir que és totalment fals el seu ambient, els seus personatges i la seva acció: més just és dir que es tracta d'una visió molt parcial, referida a un sector petit, dels pobladors d'Espanya quan la visità Mérimée.

Amb aquesta traducció de "*Carmen*" feta per Melcior Font i Rosend Llates, dos noms que per ells mateixos ja diuen la perfecció de l'obra, tant des del punt de vista d'una versió acurada com d'un llenguatge d'alt valor literari, inicia la "Biblioteca Literària" una nova modalitat en la presentació de les seves obres.

Unes cobertes d'un blau clar sobre les quals destaquen els adornaments i els titulars de blau fosc o de taronja desmaiats, criden la mirada dels amics de les edicions ben presentades, perquè el to resulta realment bell.

La presentació tipogràfica està a l'alçada del valor de l'autor i dels traductors. En conjunt és un tom que honora els tallers catalans.

Conté a més de "*Carmen*" aquest llibre dos contes de Mérimée: "*Mateo Valcone*", de tan pronunciat regust tràgic, i "*El vas etrusc*".

Esmentem encara...

"*Jérôme*, 60° latitud Nord", la famosa obra de Maurice Bedel, que va guanyar el Premi Goncourt l'any passat.

La finor de les seves observacions, la nova modalitat que ens dóna de l'ànima francesa, l'*sprit* que l'informa tota ella, són motius suficients a fer comprendre com avui encara aquesta novella és una viva i vibrant actualitat en el món literari de França, on es van esgotant les edicions successives, malgrat les inexactituds que hi troben els vertaders habitants als 60° latitud Nord.

J. Bassols n'ha fet una traducció plena d'agilitat i d'innegable valor literària.

Aquest tom (256 pp.) després d'"All i Salobre", de Josep M.ª Sagarra, és una nova aportació amb què s'enriqueix la "Biblioteca Catalònia", que presenta les seves produccions amb remarcable dignitat.

Finalment ha aparegut el Vol. VII de la "Col·lecció Univers"—editat també amb format còmode i tipografia aportada per la "Llibreria Catalònia"—que conté la novella "Katie" de Lleó Tolstoi, en la qual el gran escriptor rus ens presenta un aspecte de la vida tan distint i fins oposat a una de les seves més famoses obres: "La Sonata a Kreutzer".

La traducció d'aquesta obra és deguda a Olga Savarin i Josep Miracle.

Una simple ullada als noms, estrangers tots, d'aquesta Biblioteca, que dirigeix Carles Soldevila—Voltaire, Dostoiewski, Baudelaire, Goethe, Tolstoi—és una demostració prou clara de l'orientació vasta i ambiciosament universal que ha imprès l'exquisit periodista a aquesta bella col·lecció.—R. R. T.

RECULLS DE FORA

Troblem a la Secció "Lletres Catalanes" d'un dels darrers números de "Le Feu", organ del regionalisme mediterrani, que es publica mensualment a Aix de Provença, i signades per Pierre Rouquette unes notes crítiques dedicades a les últimes produccions dels nostres col·laboradors Guillem Colom i Llorenç Riber, ben elogioses pels respectius treballs.

Catalunya pot vantar-se de comptar amb dos catalans traductors dels rus: Andreu Nin i Francesc Payarols. Ambdós coneixen i posseeixen la llengua russa. Ja no ens seran servides, d'avui endavant, versions de segona o tercera mà.

"Edicions Proa" que dirigeix l'il·lustre Puig i Ferrer incorporarà al català directament del rus, per obra i gràcia de Nin i Payarols, gairebé tota la literatura russa clàssica i moderna.

Ja havem tastat les primícies d'aquest esdeveniment, amb la lectura de "Pares i fills" de Turguenev.

Aviat, segons anuncia el mateix Puig i Ferrer des de les planes de "La Publicitat", podrem rellegir, en català, però, i traduïda directament, l'obra dostoiévschiana.

Les altres literatures peninsulars, diu Puig i Ferrer, no han tingut en això tanta sort com nosaltres.

Cal felicitar-nos-en i regraciar-ne els dos sortosos traductors.

La "Llibreria Catalònia" de Barcelona ha celebrat el cinquè aniversari de la seva fundació. Tothom que s'interessi pel llibre català—autors i lectors—coneix el que representa aquesta prestigiosa i valuosa aportació al mercat llibreter.

Amb la "Llibreria Catalònia" es pot dir que s'inicià—i avui és un fet innegable i encoratjador—la fase comercial del llibre català. La "Llibreria Catalònia" és un negoci, ha dit un comentarista des de "La Publicitat", la qual cosa no ens sorprèn gens ni mica sabent que al davant d'aquest negoci figura un home triplement dotat com impressor, llibrer i editor: Antoni López Llausàs. El seus amics, amb tal motiu, li dedicaren un sopar.

Per allò que té d'estimulant ens plau assenyalar que aquí, entre nosaltres, hi ha més de dos llibrers que han vist augmentar els seus ingressos activant les subscripcions i la venda de llibres catalans. I això que no es fa el reclam indispensable per afavorir-ne llur difusió.

Les "Edicions Gost" a més de "Catalans d'Ara"—els darrers números dels quals han estat dedicats a Enric Borràs, Lluís Millet, Josep M.ª Folch i Torres, i Amadeu Vives—edita "El Llibre Català" publicació setmanal, que conté quatre plecs de setze planes corresponents a quatre obres diferents. Actualment són en curs de publicació: "La Llettra Vermella" de N. Hawthorne, traducció d'A. Rovira i Virgili; "Proses bàrbares" de Prudenci Bertrana; "Cançons populars de Catalunya" (llettra i música); i "Margaridó" d'Apelles Mestres amb il·lustracions de l'autor.

Havem rebut del senyor Secretari General del XIIe Congrés de la "Asociación Española para el Progreso de las Ciencias", que ha de celebrar-se a Barcelona durant la darrera desena d'aquest mes, la circular i el programa dels actes—sessions científiques, visites i excursions—que constituïran les tasques del Congrés. El discurs inaugural serà llegit pel Dr. Goyanes director de l'"Instituto del cáncer" el qual farà un estudi crític-biogràfic d'Arnau de Vilanova, Ramon Llull i Miquel Servet.

Els parlaments inaugurals dels treballs de las Seccions i Subseccions que figuren en aquest Congrés s'han encomenats a professors portuguesos i espanyols.

Entre les excursions n'hi figura una a la nostra terra pels dies 20 a 31, a la qual hom diu si hi concorreran prop de 300 congressistes. No cal dir que desitgem que l'estada entre nosaltres resulti agradable als excursionistes i profitosa a la Ciència.

Sabem que es sollicità des de Barcelona la constitució, aquí, d'un comitè local organitzador de les excursions i festes d'homenatge als congressistes i coneixem també els oferiments que ha rebut la junta del Congrés per constituir-lo, sense que a hores d'ara sapiguem qui pugen ésser els designats.

"La Publicitat" en la seva secció "Les Lletres" ha reproduït la "Llettra de Barcelona" que el nostre col·laborador i amic F. V. B. signava en el nostre darrer número.

Sembla que no ha tingut confirmació la nova que les autoritats franceses han invitat a l'ex-diputat Eduard Ortega i Gasset a abandonar el territori de França.

Per R. O. és creada a la Universitat de Barcelona una càtedra de filosofia lul·liana, la qual cosa era un dels somnis del malaguanyat canonge Salvador Bové. Ens n'alegram.—F. de S. A.

N O T I C I A R I

CONCERTS

Corresponent al curs de l'“Asociación de Cultura Musical” foren donats dos concerts de violí i piano els dies 26 i 27 del mes passat, confiats a Samuel Dushkin i Serge Tarnowsky.

El violinista senyor Dushkin no arribà a caure en les excentricitats acostumades dels *virtuosos* del violí, però tampoc la seva manera de dir i de tocar fou tan pura (oh no!) que s'emportàs l'auditori pel cantó seriós. Foren dos concerts grisos, d'una grisor desesperant.

La millor execució correspongué, sense dubte, a Haendel, i, precisant més, a l'*Adagio* i al *Larghetto* de la seva *Sonata en re major*.

Tocaren també d'una manera acceptable un *Concert*, de Mendelsohn, i la ben poc interessant transcripció per a violí i piano de la *Simfonia espanyola*, de Lalo.

El públic quedà astorat per les extravagants sonoritats amb què Dushkin l'obsequià en cert moment del primer concert.

En les terceres parts d'ambdós concerts ens oferiren els consabuts “puddings” musicals.

L'acompanyant senyor Tarnowsky es va fer remarcar ben agraçosament per la seva pulsació i ens semblà que posseïa qualitats prou sobresortints per fer-nos desitjar sentir-lo sol al piano.—E. P.

EXPOSICIONS

JOAN JUNYER

El jove artista català va exposar a les “Galeries Mallorquines” del dia 23 d'abril al dia 2 de maig. Era aquesta la segona vegada que En Joan Junyer exposava i hi havia gran expectació per veure la trajectòria que, en un lapse de prop de quatre anys,—novembre de 1925, a “La Veda”—havia fet el seu art. Hem de fer constar que aquesta segona manifestació artística d'En Joan Junyer va confirmar les esperances iniciades a la seva primera exposició, i el sector intelligent, minoritari, del públic interessat en aquestes qüestions, ha trobat en aquesta nova exposició les més plenes realitzacions pictòriques, i també les més suggestives d'aquests temps.

L'art d'En Joan Junyer té la virtut de no deixar impassible a ningú. Desperta les inquietuds de l'espectador més indiferent. L'intelligent segueix amb ansietat les seves teories pictòriques que obren camins insospitats de nova sensibilitat, de noves harmonies de colors, de nous ritmes linials. L'incomprendiu, es troba fastiguejat davant els quadres d'En Junyer, sense saber què dir, però com que la pintura aquesta incita a dir qualche cosa, s'opera la reacció en sentit contrari, i heus ací la indignació de molts.

Si el “cas” d'En Junyer a Mallorca no hagués estat simptomàtic—en les dues Exposicions ha estat així—no insistiríem tant amb aquestes explicacions prèvies. Les reaccions que produeix l'art d'En Junyer a Mallorca

ens donen la raó en moltes coses, en les quals alguns troben que no en tenim. L'atmosfera que s'ha fet al voltant de les seves Exposicions ens demostra la positivitat del seu art dintre dels temps transitius que ara passam. Deim temps transitius perquè avui encara hi ha lluita entre l'art vell i l'art jove, per conquistar la preponderància. Del que estam segurs és de la victòria de l'art jove. Volem dir amb això que quan se vegin amb la deguda perspectiva aquests anys de lluites artístiques, no seran els pintors naturalistes, post-impressionistes els que donaran fisonomia a l'època, sinó els seguidors de la tradició pictòrica—molt antiga, molt moderna—iniciada per En Picasso. En Goya va fer crear al seu entorn tota una època—l'època goyesca, tota una tradició, i un art—el goyisme, En Picasso, igual. D'ací a cent anys de l'època actual en diran època Picasso—suara podem ja començar a assenyalar la seva tradició—i de l'art actual en diran picassisme. Sense que això signifiqui que En Goya ho va fer tot llavors, ni En Picasso ho ha fet tot ara. Quan es parla de nomenclatura dels temps i es fa el seu encasellat, resulta aquest tan ampli que hi cap tot. Això, si les persones que ho fan, ho fan amb intel·ligència, i si les persones que interpreten la nomenclatura ho fan també intel·ligentment.

Dins, doncs, de la tradició de l'art actual, un dels pintors més pintors que coneixem és En Joan Junyer. Pintor sencer tot ell. Perquè juga els colors i els en treu matissos nous i forma amb ells noves harmonies. Perquè la seva línia té la simplicitat i la complicació alhora, de l'espiritualitat actual; d'aquest nou romanticisme que ara passam que no és més que la recerca de nous equilibris intel·lectuals i sentimentals.

En la primera Exposició En Junyer obrí els camins del seu art. Un cop tots oberts, escollí els més segurs, sense prejudicis. En aquesta Exposició d'ara varem veure com desenvolupava les seves idees amb teories plàstiques, concatenades. En la primera Exposició iniciava amb força la seva personalitat original. En aquesta segona Exposició veim com el seu pensament flueix en lògiques successions. Dues teories brillants atrauen l'atenció de l'espectador: la teoria de les "Maternitats" i la teoria dels "Cossiers". És indubtable que una idea matriu presideix cada una d'aques teories.

La teoria pictòrica de les "Maternitats" és la que ens suggereix amb més força la positiva valoració eterna de l'art d'En Junyer. Potser sigui la suggestió del tema. Prescindint, però, d'aquesta circumstància, pensam una mica: ¿què pot haver iniciat en el cervell de l'artista, aquesta teoria que ha desenvolupat en astorant progressió de concepcions, i la font de la qual encara pot rajar més, encara no està esgotada? Hi ha quelcom de misteriós en aquesta teoria que ens fa pensar en les insospitades rels dels impulsos de l'intel·lecte. Freud, ho voldria explicar. Però, amb seguretat, s'erraria. En Junyer es plau de tractar aquests temes de la fecunditat, però aureolats d'una puresa absoluta. Tant sols queda plasmat en els quadres el resultat de les fecundacions abstractes. El fruits de la terra i els fruits de l'home són producte d'una mateixa idea, expressada tendrament en la tela. Tot és solemne en aquestes "Maternitats".

En la teoria dels "Cossiers" ha expressat En Joan Junyer des de les actituds hieràtiques fins a les vertiginositats d'aquest ball típic d'alguns pobles de Mallorca. El sediment oriental que En Junyer duu a dins, com quasi tots nosaltres, esclata amb tota la força plàstica possible, en aquesta teoria. Sense preciosismes, En Junyer sap ben bé que en aquesta "teoria" és fàcil que la mà se'n vagi tota sola, en ales del virtuosisme. Ell l'atura. Amb un signe, amb una indicació li basta per expressar el punt de l'equilibri suprem. Tot i posant riquesa en l'arabesc, i treient les més sublimes harmonies. La força suggestiva d'aquesta teoria d'En Junyer és irresistible.

Clàssic i modern alhora, l'art d'En Joan Junyer, nodrit de Mallorca,

fa entrar els temes mallorquins dins la tradició del gran art. Junyer s'incorpora al gran estol artístic actual. L'estol dels primitius, del Fra Angelico, del Greco, d'En Goya, d'En Picasso. Amb elements originals. Amb una tècnica de primer ordre. Amb temes que segueixen la tradició de la gran pintura universal.—Ernest M.ª Dethorey.

BARTOMEU BAUZA

A les "Galeries Costa" ha exposat dintre aquest mes el distingit "amateur", En Bartomeu Bauza.

No és aquesta la primera vegada que exposa el senyor Bauza. Fa uns anys, a «La Veda», ja ens donà una mostra de les seves aquarelles.

Aquesta Exposició d'ara atrau la simpatia de l'espectador per la modestia amb què l'artista es presenta. Ningú no l'ha anunciat amb so de trompes, com a altres amb menys mèrits.

"Impressions de Mallorca" titula el senyor Bauza la seva Exposició, i res més encertat. Ell mateix, amb això, s'ha classificat. Impressions. Impressionisme. Impressionista. La seva "manera" entra de ple dins d'aquesta classificació artística. Impressions de llum i de color. Qualcuna d'elles, finament, obtinguda, revela una sensibilitat que, degudament cultivada, pot donar obres de vigorositat.

El senyor Bauza, jutjat des del seu punt de vista, per la seva "manera" impressionista, intueix bé la llum i el color. Té bon gust. Sap ésser discret dintre de la lluminositat. Escolleix bé, els temes petits, els íntims temes. Pinta per a ell mateix, per gust natural, despertat aquest, evidentment, per les Exposicions que ha pogut veure a Palma i la seva bona relació amb els pintors de la illa. El senyor Bauza segueix amb la seva manera, el "sector" diem-ne argentí de la pintura que es fa a Mallorca. El senyor Bauza intueix. Però en desenvolupar el tema la part tècnica queda, de vegades, un xic fluixa. Això en els olis. Amb tot, eren notes molt encertades les assenyalades amb els números 10, 21 i 25 de la seva Exposició on notem frescor de color.

En les aquarelles notam qualcunes dureses. La millor aquarella és sense dubte l'assenyalada amb el número 29 del catàleg.

En els aiguaforts demostra ésser el senyor Bauza pulcre dibuixant.

En poques paraules: el senyor Bauza ha demostrat amb aquesta Exposició que té "fusta" de pintor.

MIQUEL LLINÀS

De dia 14 fins dia 28 de maig ha exposat a les "Galeries Mallorquines" el pintor pollensí, Miquel Llinàs.

El senyor Llinàs és també un pintor conegut, havent exposat ja fa temps, i darrerament en una Exposició colectiva feta a les mateixes "Galeries" hi figura una obra seva, la qual jutjarem en el seu temps. El mateix judici ens mereixen les obres de tamany més gran que exposa ara el senyor Llinàs. Notam la mateixa poca solidesa i el caràcter escenogràfic.

Es salva l'Exposició del senyor Llinàs per les obres petites, les notes, que diríem, en les quals l'artista ha pogut anotar la impressió amb més fortuna, i amb menys espai de temps.

Hi ha profusió d'obres en aquesta Exposició. Això fa que l'Exposició quedi un xic difusa, dificultant per això mateix la visió total de l'obra exposada: divuit olis i cinquanta aquarelles.

Dels olis cal destacar el número 5 del catàleg "Viejos olivos"; n.º 11, "La Casa y el molino"; i el n.º 18, "Bajo la enramada", fet aquest darrer amb certa valentia que voldríem veure més constant en altres obres.

Entre les aquarelles hi ha qualcuna de les intitolades "Alrededores de Pollensa" que mereixen també mencionar-se; també la n.º 41, "Después de la lluvia" i les números 43 i 44 "Olivos".—E. M.^a D.

L'ÀPAT DE COMIAT A EN JUNYER

Abans de partir cap a la seva periòdica estada a París, i amb motiu de l'èxit clamorós de la seva Exposició, un grup d'amics lleials i desinteressats, i admiradors del seu art personal i selecte, oferiren un àpat a En Joan Junyer, el qual tingué lloc el dia 2 de maig a l'Hotel Victòria.

Varen ésser els organitzadors de l'acte, els crítics d'art En Joan Alomar i N'Ernest M.ª Dethorey i el *dilettante* En Pere Batlle Gallart.

Al voltant d'En Junyer s'assegueren distingides dames i nombrosos amics i artistes, entre ells el pintor alemany Otto Hettner, Professor a l'Escola d'Art de Dresden.

LA NOSTRA TERRA, s'adherí a l'acte amb la personal assistència del Director.

Oferí l'àpat a En Junyer N'Ernest M.ª Dethorey, qui llegí un ponderat parlament, dient que la substància que en diem "art pur" és l'essència de l'art d'En Junyer. La seva pintura no cau mai en un voluntari primitivisme pervers o en un voluntari sobrerrealisme indesxifrable. La pintura d'En Junyer no és una interpretació. És una creació. Parla de la sintetització en la pintura d'avui, i de que en l'art d'avui hi ha el triomf de la caricatura. Extens i saborós va ésser el parlament del nostre amic.

El Professor Hettner llegí en honor d'En Junyeru nesq uartilles en francès, fent l'exegesi del seu art amb comprensió i calor d'admiració.

Finalment el dibuixant En Miquel Fullana llegí unes quartilles al·lusives també a l'acte i a l'art modern.

HOSTES ESTRANGERS IL·LUSTRES

Han fet camí cap a Mallorca:

El pintor polac Stanislaw Matzke amb la seva muller.

M. Walter G. Shields, president de la Societat Nordamericana d'acers Standard Morstfeld amb la seva muller i filla.

M. Antoni Meillet, autoritat mundial en filologia moderna, Professor de la Sorbona de París i Membre de l'"Institut d'Estudis Catalans". Venia de fer un bell parlament a la novella entitat, "Conferentia Club", de Barcelona.

El jove pintor alemany Ernst Klinger.

El novellista anglès D. H. Lawrence.

El Dr. Fischer, redactor de "Deutsche Allgemeine Zeitung" de Berlin.

El Dr. Drumont, redactor de "Kölnische Zeitung" de Colònia.

També han ancorat a la badia el vaixell anglès "Corintia", procedent de New-York, amb més de trescents turistes i el paquebot alemany "Lutzow" amb turistes que han recorregut la illa per Valldemosa, Deyà i Sóller.

Hem d'anotar, encara, la caravana del "Club Alpin Français" composta d'un centenar de membres que durant alguns dies s'han escampat, no solament pels llocs coneguts de fàcil anar, sinó també pels nostres cims i muntanyes. Anaven dirigits pel nostre amic Joaquim Xicart, de Barcelona, i pel Dr. Arlaud, de Tolosa.

ELS VIDRES ESMALTATS

La fàbrica de vidres "La Moderna, S. A." treballa noblement per arrelar a la illa aquest art manual. Amb motiu d'una comanda feta per un hotel

barceloní hem tenguda bona avinentesa de veure un plat de vidre esmaltat que fou mostrat al públic de les "Galeries Costa".

També la casa Gordiola ens ha mostrat el que sap fer amb l'exposició de vidres esmaltats que ha obert aquest mes de maig. Una bella col·lecció d'aquestes fràgils obres ha estat exposada en el seu local, per on han passat totes les persones sensibles a l'art i a les coses nostrades.

Aquestes belles mostres ens han fet somniar en un probable renovellament de glòria pels bells oficis de Mallorca.

MÉS NOMS EN MALLORQUÍ

A Sóller és estat obert al servei públic un nou hotel, batejat amb el nom tan suggestiu i mallorquí "Mar i sol". La nostra felicitació al propietari.

NECROLÒGIQUES

A Sant Cristòfol (Menorca), on nasqué, acaba de traspasar d'aquest món a l'altre En Francesc Camps Mercadal, als setanta set anys, fruitats en bones obres per la pàtria. Enamorat de la vida senzilla i ple de amor benvolent pels seus compatricis, no sabé mai desemparar-los i emprà en favor seu els bons serveis de metge i els aciençats consells del seu talent privilegiat i llarga experiència. Aquesta estimació a la terra el tengué allunyat de les grans ciutats on, gràcies als seus coneixements professionals, hauria pogut atényer fama i profit material. Amb tot, s'aconhortà de posar-los en pràctica en un terror més modest, i compartí els afanys de metge amb els del conreador amorosit de la llengua vernàcula i amb el diligent espigoleig en el sementer abundós del folklore, on aplegà bona maina de ciència popular. L'obra cabdal seva és el "Folklore de Menorca" que l'Ateneu de Mahó premià i publicà a despeses seves. Col·laborà a algunes publicacions de Mallorca amb el pseudònim de Francesch d'Abranca. Els monuments megalítics aixímateix interessaren la seva atenció; els estudià i realitzà excavacions. Els menorquins i nosaltres amb ells, perdem un home bo, un patriota fervent i laboriós.

Consemlant al Dr. Camps en molts de caires, fou l'amic Antoni Garcia Rover, mort no fa gaire. Les curtes estones que li deixaven vagants els seus deures professionals les esmerçà lloablement en retre el seu tribut a les lletres nostrades. Les seves poesies, senzilles i expontànies, canten l'enyorança dels temps esfumats, la pau blava i soleiosa que plana en la nostra pagesia, l'encant de la vida camperola i la solitud on s'alcen esglésies rurals i oratoris cobrats de sol. La seva poesia era un mirall del seu cor, bondadós, ingenuu. L'any 1906 fundà i dirigí un setmanari popular "La Llonja" on molts publicaren els seus primers escrits en mallorquí. En Rover feu un aplec de les seves poesies amb el títol d'"Enginy Literaris". Amb tot, molta producció seva resta escampada, com la del benemèrit menorquí, en diverses publicacions. Amb En Rover perdem un poeta enamorat de la terra, però més que tot un excel·lent amic.

PANORAMES CIUTADANS

Els turistes que, seguit seguit, vénen i veuen — nosaltres per la força de la costum ja no ens en donam compte — l'abandó dels voltants de Ciutat no han de poder menys que restar mal impressionats. Què hi destrien els ulls curiosos? Caramulls de terra i escombraries que han nodrit

amb caràcter permanent cards i herbei, companys dignes de les edificacions baixes i senzilles que per allà amb prou força s'aixequen pobrissonament. I perquè aquest panorama no manqui de cap detall, els carrers i la carretera són mal planers, els clots i la pols hi han establert llur regne.

Si Bernat Metge treia el cap de la fossa i es determinava a fer un tomb pels afores de Ciutat, devés l'Institut, cert que s'embarcaria indignat i en arribar a Barcelona, tot trametent-nos les impressions no dubtaria de repetir:

De l'altra part, saul vostre honor
no hi pogrets vezer mais sutzura;
ten horrible que en scriptura
no la us poria declarar,
car no em pens faça a comparar
al plus sutze lloc que hajats vist.

¿I si preniu alguns dels camins que menen a Son Serra? L'herba hi creix a cada banda esponerosa i polsosa, rient-se de la mirada airada de tot caminer. Semblen els camins desolats que porten a Jerusalem en els dies que Jeremies plany en una de les seves lamentacions.

ROTULACIÓ

Veim que s'ha de donar el nom de Luca de Tena a un dels carrers de l'eixampla de la Ciutat. Es un nom exòtic més, aquí. Els pacífics mallorquins, sobre tot els qui vendran un parell d'anys més tard, en llegir els rètols faran un gest estrany i tot indiferents seguiran llur camí. Com que el nom, per ells desconegut, els serà tan fred com la llosa on aquell es gravà. No hi fóra de més que tot seguit ens posassen algunes clarícies biogràfiques i la causa de tant d'honor.

ORNAMENTACIÓ URBANA

Al reonet de l'escala prehistòrica de devora la nostra Seu cada dia la mà provident que l'ha pres per objecte dels seus amors l'enjoia amb filigranes que nosaltres admiram, sense saber eixir de la nostra meravella perennal. Ran de la murada i de la baraneta que mira al parc s'allarga sinuosa i aprimada una llenca de terra, on, segurament, s'haurà sembrat alguna cosa. Una bardissa de fils de ferre ja espera aguantar l'esponera de la vegetació que cova i els Romeus i Julietes, que allí passaven llargues estones, no deixaran de maleir aquestes pensades genials d'ornamentació urbana, que els engega d'aquells llocs de recolliment placèvol. La renglera de palmeres, amb llur aire un poc macilent ja, també semblen plànyer-se'n.

IV CONGRÉS D'HISTÒRIA DE LA CORONA D'ARAGÓ

El dia 30 d'abril al Palau de la Diputació és constituït la Junta organitzadora del Congrés ja esmentat, i que es farà l'any 1931. Hi assistí nombrosa i distinguida concurrència. Els valors intel·lectuals de la present generació a Mallorca hi eren presents conformement ho demanava la importància de l'objecte que tan bellament els aplegava i posaren de manifest els oradors en llurs parlaments. Foren nomenats pels càrrecs de la Presidència, els Presidents de la Diputació, Ajuntament i Societat Arqueològica Lul·liana, que aleshores ho eren, D. Josep Morell, D. Joan Aguiló i D. Faust Morell. Per Secretari N'Elvir Sans; Vice-Secretaris: Mossèn Antoni Pons i En Lluís

Amorós; Vocals: el Degà dels corresponents de la Reial Acadèmia de la Història, D. Josep Ramis d'Ayreflor i el Catedràtic d'Història de l'Institut D. Eduard Gómez Ibáñez; Tresorer: En Vicents Joan Serra. Ara resta constituir les diferents seccions que s'han d'encarregar de fer els treballs històrics, convidar els Ajuntaments que un temps pertanyien a la Confederació Catalano-Aragonesa i escriptors entesos en qüestions històriques.

Cal que els mallorquins compreguem la transcendència d'aquest Congrés i que l'afavorim amb l'ajut material i moral, puix és un mitjà d'aclarir i eixamplar la coneixença dels fets que constitueixen la història gloriosa nostra a l'edat medieval.

CAMBÓ A MALLORCA

El gran Mecenàs de la cultura catalana, Francesc Cambó, vengué a les nostres platges, després de contemplar, des de l'yatch "Catalònia" la costa ponentina de la illa, de la que en féu grans elogis. Visità els monuments més notables de la nostra ciutat, fullejà el "Còdex de les franqueses i lliberats del Regne de Mallorca". També veié les coves del Drac, i féu una excursió per Andraitx, Estallenchs, Banyalbufar i Esporles.

Al cap de cinc dies eixia en el "Catalònia" vers Cabrera i Eivissa.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

Redacció i Administració:

Carrer de Palacio, 91. — Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes. — Trimestre, 3 ptes. — Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D' EN FRANCESC SOLER. — SANT FRANCESC, 2 I 4. — PALMA DE MALLORCA